

Ahmed Bin Ya'kub Târihi

Buğra Atsız

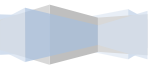
İstanbul, Post Kitap, 2016, 87 sayfa, ISBN: 978-605-83656-6-7

Yunus AKTI*

Osmanlı Tarihi'ni anlatan birinci el kaynaklar dönemin şahidi olduklarından tarih ilmi için çokça fayda gösterir. Osmanlı'da tarih yazma geleneği IV. Murad zamanında da devam etmiş; Kâtip Çelebi, Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi, Mehmed Halife ve Vecihi Hasan Efendi gibi müverrihler dönemi aydınlatan şahıslar olmuşlardır. Bunların yanında Ahmed bin Ya'kub da kısa da olsa bir "Tarih" kaleme almış, diğer müverrihler gibi o da devrin olaylarını aktarmaya çalışmıştır. Müellifin belirttiğine göre eser hicri 1062 senesinde nihayete erdirilmiştir.

Ahmed bin Ya'kub Tarihi tek nüsha olarak bulunmuştur. Dr. Buğra Atsız; *Vecihi Tarihi*'ni çalıştığı sırada mezkûr eseri bulmuş, ancak yayınlama imkânını şimdi bulmuştur. Leiden'de tek nüsha ve 36 sayfa olarak bulunan eser; Sultan IV. Murad, Sultan İbrahim ve Sultan IV. Mehmed dönemlerine değinmektedir.

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, yunus.akti@stu.fsm.edu.tr

Ahmed bin Ya'kûb Tarihi'ne geçilmeden önce eser hakkında genel bir bilgi verilmiştir. Sonra ise; Leiden kataloğundaki tanıtıma yer verilmiştir. Nüshanın Osmanlıca hâli ile çevirisi kitapta karşılıklı olarak yer almaktadır. İlk sayfa 14, geriye kalan sayfalar ise 15 satır halinde kaleme alınmıştır. Orijinal metnin satırları numaralandırılmış, yanındaki sayfada satır numaralarının karşılığındaki çeviriler yer almıştır.

Ahmed bin Ya'kûb, olayları “*Hikâyât-ı Sultân Murâd Han el-Gâzi İbn Sultân Ahmed Han*”, “*Hikâyât-ı Sultân İbrâhim Han İbn Ahmed Han*” ve “*Hikâyât-ı Sultân Mehmed Han İbn es-Sultan İbrâhim Han*” başlıkları altında anlatmıştır. Müellifimizin bizzat dönemi görmüş olması, eserin önemini arttırmaktadır. Eserin içerisinde yer alan ifadelerden onun bu dönemde yaşadığı anlaşılmaktadır.

Sultan IV. Murad devrine giriş yapıldığında, Sultan Murad'ın tahta çıkışına “*Ey kilk-i serefsâz hurâm ise demâdem, Reftâr bahşına hayrân ola âdem. Çünkü hâl bu minvâl üzere oldu on üç yaşında tâc-ı devlet bin otuz senesinde*” beyiti ile tarih düşmüştür. Sultan Murad'ın tahta çıkışından sonra bozulmaların arttığını ifade eden müellif, yeniçeri ve sipah taifesinin; Peşkir Oğlanı Mûsa Çelebi'yi, Vezir Hâfız Ahmed Paşa'yı, Yeniçeri Ağası Hasan Halife'yi ve Defterdar Mustafa Paşa'yı katl ettiklerini, vezir olarak Recep Paşa'yı, müftü olarak ise; Ahîzâde Hüseyin Efendi'yi istediklerini belirtmektedir. Sultan IV. Murad'ın yirmi dört yaşına geldiğinde gözlerinin açıldığını belirten yazar, hicri 1043 senesinde kahvehanelerin yerle bir edildiğini, duhan (tütün-sigara) içenlerin kaçacak delik aradıklarını belirtir. Bu sırada Mehmed Paşa'nın Anadolu'da isyan ettiği için, padişahın af dilemek üzere İstanbul'a geldiğini ve bu isteğini gerçekleştirdiğini aktarmaktadır. Veziriazam Recep Paşa'nın katl edilmesi, kısaca anlatılmıştır. Sultan Murad'ın önce Müftü Hüseyin Efendi'yi ve daha sonrada oğlu Şerif Mehmed Çelebi'yi nefy ettiğini aktardıktan sonra, vefatlarını belirtir. Ahîzâde Hüseyin Efendi'nin yerine Yahya Efendi'nin şeyhülislam, Şerif Mehmed Efendi'nin yerine de Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'nin İstanbul valisi olduğunu (anlatır de iki belirtmek peş peşe olmaz) belirtmektedir. Bunların yanında Rumeli kazaskerliğine Karaçelebizâde Mehmed Efendi'nin, Anadolu kazaskerliğine ise Hocaâzâde Abdullah Efendi'nin getirildiği aktarılmaktadır. Bu gibi atamaların bilgilerine kısaca yer vermektedir. Sultan IV. Murad tarafından, Revan'ın fethedildiğini aktaran müellif, Bağdat'a yapılan seferin gidişatı hakkında bilgi vermiş, kalenin 40 günlük muhasaradan sonra alındığını aktarmıştır. Bu olayları anlattıktan sonra, Gürcü Mehmed Paşa, Hüsrev Paşa, Recep Paşa, Tabanyassı Mehmed Paşa, Tayyar Mehmed Paşa, Kara Mustafa Paşa ve devrin diğer önemli şahsiyetlerin akıbetleri ile birlikte hayır ve hasenatından da bahsederek Sultan IV. Murad devri anlatımını nihayete erdirir.

Sultan İbrahim devri olaylarına girişinde, Sultan İbrahim tahta çıktığında kimlerin hangi görevde olduğunu aktarmaktadır. Vezirlikte; Kara Mustafa Paşa, şeyhülislamlıkta; Yahya Efendi bulunurken, Rumeli kazaskerliğine de; Silâhdâr Yusuf Paşa getirilmiştir. Galata Kadısı olan Boluvî Hüseyin'in Cinci Hoca Efendi namıyla meşhur olduğunu belirttikten sonra bazı atamalar hakkında bilgi vermiştir. Müellif, Cinci Hüseyin Efendi'nin fakir iken birdenbire zengin olmasına dikkat çeker. Aynı zamanda elde ettiği nüfuz ile ondan izinsiz bir şey yapılamaz hale gelinmesine de değinmektedir. Cinci Hüseyin Efendi, Ahmed bin Ya'kûb'un tahminiyle, doksan bin floriye bir saray yaptırmıştır. Defterdar Salih Efendi ile Cinci Hüseyin Efendi'nin bir olup, Mehmet Paşa'yı azil ederek Girit Adası'na gönderildiğini belirtir. Bu dönemde makamların hak etmeyenlerle dolu olduğunu aktaran müellif; ilk kısımda olduğu gibi, devrin devlet adamları olan Salih Paşa, Ahmed Paşa, Mostârî Mustafa Paşa, Cinci Hüseyin Efendi, Maksûd Paşa ve Piyâle Paşa gibi şahsiyetlerin görevleri ile birlikte ölümlerini bölümün sonunda anlatmıştır. Bu kısımda yer alan; “*Hüseyin Paşa ser'asker nasb olunub Girid cezâresinde irsâl olundu. Hâlâ Girid cezâresindedir.*” İbaresini yukarıda bahsettiğimiz dönem kaynağı olmasına kanıtlardan bir tanesidir. Ahmed bin Ya'kûb, Sultan IV. Mehmed devri olaylarını başlıklarla anlatmıştır. İlk önce IV. Mehmed'in cülusunu aktaran müellif, diğer bölümlerden farklı olarak “*Vak'a-i ceng-i yeniçeri bâ-sipâh*”, “*Vak'a-i Katircioğlu*” ve iki defa “*Vak'a-i diğer*” başlıklarıyla dönem

olaylarını tasniflendirmiştir. Sultan IV. Mehmed, tahta çıktıktan bir süre sonra, babası Sultan İbrahim katl olunmuştur. Bunun üzerine bir grup sipahi Yeni Camii Şerif'te ayaklanarak Sultan İbrahim'in ölümüne sebep olanların katl olunmasını istemişlerdir. Abdürrahim Efendi'nin fetvasıyla yeniçeriler, sipahilerin üzerine hücum etmiştir. Yaklaşık bin kişinin bu olayda öldüğü aktarılmaktadır. O gece sipahiden olan Selânikli Mahmûd Ağa, üç yüz kadar adamıyla Ahırkapı'yı geçerek Üsküdar'a, oradan da Bursa'ya gitmiştir. Bursa'da maiyetindeki adamları ile birlikte yakalanan Mahmûd Ağa katl edilmiştir. Anadolu'da Katırcıoğlu isimli bir Celâli isyan ederek adamlarıyla birlikte Üsküdar'a kadar gelmiş, mücadele etmiş, sonra Anadolu'ya dönmüştür. Tekrar İstanbul'a gelen Katırcıoğlu, bu sefer padişahıtan af dilemek için gelmiş, kendisi bağışlanarak sancak verilmiş ve gönderilmiştir. Melek Ahmed Paşa ve Siyavuş Paşa ile ilgili bazı olayları aktardıktan sonra, taltif ve aziller ile müellif, eseri sona erdirmiştir.

Sonuç olarak; Dr. Buğra Atsız, Sultan IV. Murad, Sultan İbrahim ve Sultan IV. Mehmed devirleri hakkında kısa da olsa bir eser kaleme almış olan Ahmed bin Ya'kûb'u araştırmacıların istifadesine kazandırmıştır. Eserin tıpkıbasımı ile çevirisinin karşı karşıya yer alması, Osmanlıca bilgisini arttırmak isteyenler için bir kazanç halini almıştır. Ancak Dr. Buğra Atsız, çevirinin yanında eserin tahlilini de gerçekleştirseydi eser daha verimli ve iyi hale gelebilirdi. Eserde indeksin yer alması, aranan isimlerin bulunmasında kolaylık sağlamıştır. Buğra Atsız'ın, tek nüsha ve daha önce bilinmeyen bu eseri kazandırması, dönemi aydınlatması açısından araştırmacıların çalışmasına ve okuyuculara katkı sağlamak için sunulmuştur.

